

Силабус курсу:

## ІСТОРІЯ УКРАЇНИ І УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ



СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**Ступінь вищої освіти:** бакалавр

**Спеціальність:** усі

**Рік підготовки:** 1

**Семестр викладання:** 1-2

**Кількість кредитів**

**ЄКТС:** 4

**Мова(-и) викладання:** українська

**Вид семестрового контролю**

1 семестр – екзамен, 2 семестр – залік

### Автор курсу та лектор:

к.і.н. Сергієнко Сергій Юрійович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри історії та археології

посада

sergienkosu@snu.edu.ua

електронна адреса

066 225 30 42

телефон

Viber, Telegram

месенджер

за розкладом

консультації

### **Викладач лабораторних занять:\***

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

### **Викладач практичних занять:\***

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

\* – 1) дані підрозділи вносяться до силабусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «Викладач лабораторних та практичних занять:», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

## **Анотація навчального курсу**

**Цілі вивчення курсу:** Наведені в курсі матеріали спрямовані на формування у здобувачів першого рівня вищої освіти системних знань з історії України і української культури та навичок самостійного опанування історичного матеріалу.

Метою лекційних занять є знання та розуміння понять, основних категорій предметної галузі знання.

Метою семінарських занять є вивчення основних тем дисципліни та вироблення вміння студентами працювати з джерелами та історичною літературою.

Метою самостійної роботи є вироблення вміння самостійно працювати з джерелами та історичною літературою; уміння планувати, організувати і контролювати свою діяльність тощо.

Курс може бути корисним студентам для більш глибокого розуміння історичних процесів, формування та відпрацювання навичок побудування причинно-наслідкових зв'язків.

### **Результати навчання:**

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

*знати :*

- конкретно-історичний матеріал минулих часів;
- основні історичні періоди розвитку українських земель;
- основні закономірності і особливості розвитку державності на українських землях;
- історію формування та діяльності громадських, культурологічних, освітніх, політичних організацій українського народу.
- роль і місце видатних діячів української історії.

*вміти :*

- використовувати набуті знання в галузі української історії та культури при аналізі конкретно-

історичних ситуацій минулого і сьогодення;

- працювати з джерелами історичної інформації: навчально-методичною і науковою літературою, періодикою, книгами, словниками, електронними ресурсами тощо;
- впевнено оперувати фактами, застосовувати творче мислення, підкріпляти аргументацію фактами;
- активно і вільно вести дискусію, аргументовано і впевнено відстоювати свою точку зору.

***Передумови до початку вивчення:***

Передумовами для початку вивчення є отримані знання зі шкільного курсу «Історія України»

### **Мета курсу (набуті компетентності)**

Внаслідок вивчення даного навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Здатність до накопичування та систематизації отриманих знань, самостійного пошуку, опрацювання та критичного аналізу інформації.
2. Здатність до творчого мислення, що полягає у схильності до нестандартного вирішення задач, самостійності міркувань та умовиводів.
3. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу отриманої інформації;
4. Здатність виявляти та опрацьовувати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати отриману інформацію;
5. Здатність приймати участь у дискусії з проблем історії України і української культури у різних формах наукової комунікації.

## Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	«Історія України і української культури» як навчальна дисципліна. Україна за часів Київської Русі. Галицько-Волинське князівство.	денна 2/0/2  заочна 2/0/2	Дотримання правил та принципів академічної доброчесності при вивченні дисципліни. Предмет і об'єкт курсу «Історія України і української культури» Характеристика основних історичних періодів. Походження держави Київська Русь. Теорії зародження держави у слов'ян. Етап становлення держави за часів правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Всебічний розквіт Київської Русі за князювання Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Відродження могутності Київської держави за Володимира Мономаха. Феодална роздрібненість Київської Русі та її чинники. Монголо-татарська навала та її вплив на подальший розвиток Русі. Галицько-Волинська держава як спадкоємиця Київської Русі, основні етапи її розвитку. Боротьба з монголо-татарами. Князь Данило Галицький.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
2.	Культура Київської Русі.	денна 1/0/1	Утворення середньовічної держави Київська Русь. Християнсько-язичницький синкретизм як його світоглядна основа. Світська культура Київської Русі: початок письменності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятники, монументальний живопис. Народна культура Київської Русі. Обряди, звичаї. Українська народна творчість.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
3.	Українські землі під владою Литви і Польщі (XIV – перша пол. XVII ст.). Запорозька Січ та реєстрове козацтво – ядро української державності.	денна 1/0/1	Входження більшості давньоруських земель до складу Литви та Польщі. Люблінська унія. «Жорстка експансія» на українські землі Речі Посполитої. Виникнення українського козацтва. Основні категорії козаків. Адміністративно-політичний і військовий устрій Запоріжжя. Запорозька Січ та реєстрове козацтво як ядро боротьби за нову українську державність. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст. Формування національної свідомості	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			українців.	
4.	Українська національна революція XVII ст. Козацький гетьманат (1648 р. – кінець XVIII ст.).	денна 2/0/2	Передумови, причини, рушійні сили та основні етапи Української національної революції XVII ст. Гетьман Б. Хмельницький. Формування української козацької державності. Переяславська угода 1654 р. та її наслідки. Руїна. Гетьман П. Дорошенко. Криза та поразка революції. Гетьманщина. Гетьманування Івана Мазепи. Конституція П. Орлика. Обмеження та ліквідація козацької державності у XVIII ст. Українські землі під владою Росії і Речі Посполитої. Позбавлення українців козацьких прав і вольностей, повне закріпачення селян. Посилення польського гніту. Гайдамаччина та Коліївщина. Максим Залізняк і Іван Гонта. Рух опришків на Прикарпатті та Буковині. Олекса Довбуш.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
5.	Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко (друга половина XVII - XVIII ст.).	денна 1/0/1	Історичні умови розвитку української культури другої половини XVII-XVIII ст. Реформація церкви та освіти, розвиток науки. Українська барокова література. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Формування українського театру. Музичне життя України другої половини XVII-XVIII ст. Усна народна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
6.	Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій.	денна 1/0/1	Розподіли Речі Посполитої. Територіально-адміністративний устрій та соціально-економічний розвиток українських земель у XIX – на початку XX ст. Активізація українського суспільно-політичного і національного руху. Організація «Руська трійця». Головна Руська Рада. Кирило-Мефодіївське товариство. Братерство тарасівців. Громади, просвіти, наукові товариства ім. Т. Шевченка. Піднесення національної	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			<p>самосвідомості на рубежі XIX-XX ст. Перші українські політичні партії. Програмні цілі, тактика, лідери. РУП як праматір більшості українських партій.</p> <p>Український національно-демократичний рух в роки Першої російської революції 1905-1907 рр. Боротьба за культурно-національну автономію. Українська думська громада. Столипінська політична реакція. Товариство українських поступовців. Аграрна реформа П.Столипіна і Україна.</p> <p>Українські землі напередодні та в роки Першої світової війни. Подальший розвиток ідей українського національного самовизначення. Союз визволення України. Головна Українська Рада. Братовбивче протистояння. Основні бойові операції на українських землях.</p>	
7.	Українська культура в час пробудження української національної самосвідомості (кінець XVIII - XIX ст.).	денна 2/0/2	<p>Особливості розвитку української культури в умовах іноземної експансії. Формування національної свідомості. «Українська ідея» як культурна парадигма. Становлення української інтелігенції та громадсько-просвітницька діяльність українських товариств. Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта, мистецтво, музично-драматичний театр. Регіональна своєрідність української культури.</p>	Участь в обговоренні. Тести. Індивідуальні практичні завдання.
8.	Українська національно-демократична революція (1917-1921 рр.).	денна 2/0/2  заочна 2/0/2	<p>Українська Центральна Рада та її державотворча діяльність. Універсали: від вимог автономії до незалежності Української Народної Республіки. Експансія більшовиків на Україну. Брест-Литовський мирний договір. Переворот гетьмана Павла Скоропадського. Гетьманат «Українська держава». Соціально-політичні здобутки і прорахунки гетьманату. Повстансько-партизанський рух проти австро-німецьких військ та гетьманського режиму. Український національний</p>	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			<p>союз. Збройне повстання проти гетьманату. Директорія. Відродження УНР. Трудовий конгрес України. Суперечливий характер внутрішньої і зовнішньої політики Директорії УНР. В.К. Винниченко і С.В. Петлюра. Створення ЗУНР. «Злука» українських земель 22 січня 1919 р. Другий наступ більшовиків на Україну. Громадянська війна. Отаманщина. Н. Махно. Директорія УНР у «трикутнику смерті»: поляки, денікінці, більшовики. Третій похід більшовиків на Україну. Політика «воєнного комунізму». Варшавський договір 1920 р. Польсько-радянська війна і Ризький мир. Підсумки та уроки Української національно-демократичної революції.</p>	
9.	Українські землі між двома війнами (1921-1939 рр.).	денна 1/0/1	<p>Міжнародне та внутрішнє становище України на початку 1920-х років. Характер економічних, громадсько-політичних та культурних зносин України із зарубіжним світом в умовах обмеженого радянського суверенітету. Роль і позиція України у процесі створення СРСР. Х. Раковський. Вхідження УСРР до складу СРСР і остаточна втрата незалежності. Нова економічна політика, особливості її втілення в Україні. Соціально-економічні перетворення в Україні на основі НЕПу. Промисловий розвиток Радянської України. Сталінська політика «соціалістичного штурму». Форсована індустріалізація: завдання, досягнення, втрати. Суцільна насильницька колективізація та методи її здійснення: розселяннювання та розкуркулення. Голодомор 1932-1933 рр. та його трагічні соціально-економічні наслідки. Культурне будівництво 1920 – 1930-х років: від українізації до ідеологізації усіх сфер суспільно-духовного життя. Українізація: суть та наслідки. Українське національно-культурне</p>	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			<p>«Відродження»: злети та падіння. «Розстріляне відродження». Остаточне ствердження більшовицько-сталінської адміністративно-командної системи і тоталітарного режиму в Україні у 1930-і роки. Західноукраїнські землі у 1921-1939 рр. у складі Польщі, Румунії і Чехословаччини.</p>	
10.	Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.).	денна 1/0/1	<p>Геополітичне положення України та «українське питання» у міжнародній політиці напередодні Другої світової війни і його роль у німецько-радянському зближенні. Пакт Молотова-Ріббентропа про ненапад та Договір про дружбу і кордони між Радянським Союзом і фашистською Німеччиною. Входження західноукраїнських земель і Бессарабії до СРСР у складі УРСР та його наслідки. Напад фашистської Німеччини на СРСР. Україна в плані «Барбароса». Героїзм і трагізм боротьби Червоної армії проти загарбників на території України у 1941-1942 рр. Риси нацистського окупаційного режиму на українських землях. Радянський партизанський рух на окупованій території України. Боротьба формувань ОУН-УПА проти окупаційних режимів у 1941-1944 рр. та її сучасні оцінки. Визволення України (основні бойові операції) і масовий героїзм радянських воїнів. Вагомий історичний внесок народу України у спільну перемогу об'єднаних націй над фашизмом. Возз'єднання українських земель в єдиній (соборній) українській державі та його історичні наслідки. Підсумки і уроки Другої світової війни і Україна.</p>	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
11.	Україна в умовах повоєнних модернізацій суспільного розвитку в СРСР (1945-1991 рр.).	денна 1/0/1	Проблеми повоєнної відбудови народного господарства республіки у другій пол. 1940-х – першій пол. 1950-х рр. та її особливості у Західній Україні. Рівень життя та побут населення. Розвиток промисловості і сільського господарства. Боротьба формувань ОУН-УПА з радянською	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.



№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			<p>репресивною машиною (1945-1953 рр.) та її сучасні оцінки. Нова хвиля тоталітарних репресій за умов необмеженої диктатури сталінської партійно-бюрократичної машини. Культурно-ідеологічні процеси в Україні.</p> <p>«Хрущовська відлига» 1954-1964 рр. Україна в умовах десталінізації: основні риси політичного, економічного і духовно-культурного життя українського суспільства за часів хрущовської «відлиги». Проблеми розвитку народного господарства. Спроби економічних реформ сер. 1950-х – перш. пол. 1960-х рр. Новації і догми.</p> <p>Україна на порозі загальної системної кризи радянської системи в умовах брежнєвської «застою» 1970-х – 1980-х рр. Суспільно-політичне життя: ідеологічний диктат, «стабілізація» і закритість суспільства. Український дисидентський рух. Загострення проблем соціально-економічного розвитку.</p> <p>Україна в роки горбачовської «перебудови» 1985-1991 рр. Системна криза радянської суспільно-політичної системи. Проголошення перебудовчих процесів. Піднесення суспільно-політичної активності населення України наприкінці 1980-х – початку 1990-х років.</p>	
12.	Українська культура і духовне життя в ХХ ст.	денна 1/0/1	<p>Особливості розвитку української культури у ХХ ст. Розвиток культури на початку новітньої доби. Неоромантизм в літературі. Українській модернізм. Українська культура в роки визвольних змагань (1917-1921 роки). Національно-культурне відродження 1920-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 1930-1950-х років. Культура України під час кризи радянської системи (60-80-і рр. ХХ ст.).</p>	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
13.	Україна за часів незалежності (I частина).	денна 2/0/2	Політична розбудова держави в умовах розгортання багатопартійності і активізації конституційного процесу	Участь в обговоренні. Індивідуальні

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			(1991-1996 рр.). Проблеми політичного реформування українського суспільства. Провал спроб економічних реформ за часів президентства Л.Кравчука. Проблеми реалізації курсу економічних реформ за президентства Л.Кучми, їх суперечливі наслідки.	практичні завдання.
14.	Україна за часів незалежності (II частина).	денна 2/0/2	Загострення боротьби політичних еліт після «Помаранчевої революції». Нагальні проблеми реформування економіки і українського суспільства за часів президентства В.Ющенка. Президентство В.Януковича. Становище в Україні наприкінці 2013 – у першій половині 2014 рр. Революція Гідності. Початок російської агресії. Президентство П.Порошенка. Початок президентства В.Зеленського. Україна після 24 лютого 2022 р. Пошуки стратегічної концепції зовнішньої політики в умовах незалежності: від багатовекторності до європейського вибору. Україна та СНД, ЄС і НАТО. Україна і діаспора. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання. Тести.

### Рекомендована література

1. Багацький В.В. Історія України: підручник / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – Вид. третє, доп. і переробл. – К.: Алерта, 2010. – 388 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-boyko-7-edition-2018/>
3. Історія світової та української культури: Підручник / Греченко В.А. та ін. – К.: Літера, 2006. – 480с.
4. Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. / За ред. С.М.Клапчука. – К., 2007. – 358с.
5. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 576с.
6. Кормич Л.І. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ ст.: Навч. посіб. / Л.І. Кормич, В.В. Багацький. – 4-те вид – Харків: Одісей, 2004. – 480 с.

7. Лазарович М. Історія України. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/223-storya-ukrani-lazarovich-mv.html>
8. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За ред. Яртися Л.В. та ін. – Львів: Світ, 1994. – 496с.
9. Павлова О.Ю. Історія української культури. – К.: ЦУЛ, 2012. – 368с. URL: [http://pidruchniki.ws/14720324/kulturologiya/istoriya\\_ukrayinskoyi\\_kulturi\\_-\\_pavlova\\_ouy](http://pidruchniki.ws/14720324/kulturologiya/istoriya_ukrayinskoyi_kulturi_-_pavlova_ouy)
10. Українська та зарубіжна культура: Навч. посіб. / За ред. Л.Є.Дещинського. – Львів, 2005. – 304 с.
11. Українська та зарубіжна культура: Підручник / За ред. В.О.Лозового. – Харків, 2008. – 376с.

### Додаткова література

1. Алексеев Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985-1999 рр. – К., 2000.
2. Аркас М. Історія України-Русі / М.Аркас. – 2-ге факс. вид. – К.: Вища школа, 1991. – 456 с.
3. Багалій Д.І. Історія Слобідської України / Д.І. Багалій. – Харків: Дельта, 1993. – 256 с. (Пам'ятки історичної думки України).
4. Гальчинський А.С. Помаранчева революція і нова влада. – К.: Либідь, 2005. – 368 с.
5. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України з додатками та доповненнями / Уклад. Й.Й. Брояк, В.Ф. Верстюк. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 736 с.
6. Грушевський М.С. Історія України-Руси. В 11 т., 12-ти кн. / Ред. Кол.: П.С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наукова думка. – 1991 – 1996.
7. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. – В 2-х т. / Д.І. Дорошенко. – К.: Глобус, 1992. – Т. 1. – 230 с., Т. 2. – 349 с.
8. Інститут історії України. Національна Академія наук України. URL: <http://resource.history.org.ua>
9. Історія української культури. URL: [https://pidruchniki.com/1584072056991/kulturologiya/istoriya\\_ukrayinskoyi\\_kulturi](https://pidruchniki.com/1584072056991/kulturologiya/istoriya_ukrayinskoyi_kulturi)
10. Історія української культури: в 5 т. – К.: Наукова думка, 2001.
11. Косик В. Україна. Довга і важка боротьба за існування / В.Косик. – К.: Києво-Могилянська академія, 2014. – 277 с.
12. Костомаров М. Історія України в життєписах ви значніших її діячів / М.Костомаров. – К.: Україна, 1991. – 494 с.
13. Крип'якевич І.П. Історія України. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Львів, 1992. – 558 с.
14. Кульчицький С. Державотворчий процес в Україні (Підсумки першого п'ятиріччя) // УІЖ. – 1996. – № 6.

15. Овсій І.О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 р.): Навч. посіб. / І.О. Овсій. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2002. – 240 с.
16. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: курс, читаний в Українському народному університеті. – Репринт. Відтворення видання 1918 р. – К.: Вид-во книгарні Є.Череповського, 1999. – 272с.
17. Пасічник М.С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006.
18. Політична історія України ХХ ст.: У 6 т / НАН України, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень; Редкол.: І.Ф. Курас (голова) та ін. – К.: Генеза, 2002 – 2003.
19. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 1995.
20. Субтельний О. Україна. Історія. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0007560>
21. Субтельний О. Україна: Історія. – К.: Либідь, 1994. – 736 с.
22. Українська культура: лекції за ред. Дмитра Антоновича. – К.: Либідь. – 1993. – 592 с.

## Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Участь у розв'язанні конкретних проблемних ситуацій	20
Індивідуальні завдання	10
Екзамен	50
<b>Разом</b>	<b>100</b>

## Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

## Політика курсу

*Плагіат та академічна доброчесність:*

Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим.

*Завдання і заняття:*

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної

оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

Студент може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути зараховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

### *Поведінка в аудиторії:*

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять студенти:

- не вживають їжу та жувальну гумку;
- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.